

לכמה מתפללים צריך להמתין לחזרת הש"ץ ולקדיש במעריב

ג' שיטות בישוב שיטת המחבר

בדברי המחבר יש סתירה, שבסימן קכד כתב, שאם אין תשעה שומעין את חזרת הש"ץ, קרוב להיות ברכה לבטלה. ובסימן נה כתב שאם אין תשעה שומעין, אלא אחד מתפלל או ישן, יכול להצטרף למנין. ובישוב הסתירה מצאנו ג' שיטות: א. שיטת הפרישה וסיעתו - שמעיקר הדין גם מי שמתפלל או ישן מצטרף, כיון שיש קדושה של עשרה ישראלים כאן, אלא שראוי שישמעו תשעה יחד עם הש"ץ, ולכן "קרוב" להיות ברכה לבטלה, אבל לא ממש ברכה לבטלה. ב. שיטת המגן אברהם וסיעתו - שהעיקר להלכה מה שכתב בסימן נה, שמתפלל וישן מצטרף, ונדחה מההלכה השיטה שצריך שישמעו תשעה. ג. שיטת הפרי מגדים ושולחן ערוך הרב - שיש חילוק בין חזרת הש"ץ שמעכב שיהיו תשעה שומעים, ובין קדיש, שעל זה מצטרף גם ישן ומתפלל. עוד צריך לדעת, שבאופן שמתפלל מצטרף, יש לבאר האם רק אחד מתפלל, או כמה מתפללים מצטרפין, ונחלקו בזה. אבל ההוראה היא, שכשמתפלל מצטרף, די ברוב דהיינו חמשה והש"ץ, מכל מקום לכתחלה עדיף לצאת ידי השיטות שסוברים שרק אחד מצטרף וראוי להמתין לשמונה.

עוד צריך לדעת שיש טועים שממתינים לעשרה, וזה טעות לכל הדעות, כי הש"ץ בעצמו הוא אחד מהעשרה, ודי בתשעה שומעים לכל הדעות גם לחזרת הש"ץ.

הלכה למעשה

לפי כל המבואר, נסכם את העולה הלכה למעשה. בתפלת מעריב שאין חזרת הש"ץ, לכתחלה יש להמתין לתשעה שומעים כדי לצאת ידי כל הדעות לכתחלה, אבל כאשר אחד מאריך מדי, ויש טירחא דציבורא, אפשר להקל כשיטת הפרי מגדים ושולחן ערוך הרב, שבקדיש המתפלל מצטרף, והמגן אברהם גם מודה לזה לכתחלה, דהלכה שכל מתפלל מצטרף, ואפילו לפרישה בדיעבד מהני, לכן יש להקל בזה. אומנם לכתחלה ימתין לשמונה אם אפשר, כדי שיהיה צירוף של אחד, ואם לא - די בחמשה בלבד, כי הש"ץ הוא השישי ויש רוב מנין.

אבל בחזרת הש"ץ יש יותר להחמיר, כיון שלפי הפרי מגדים וסיעתו, וכן לפרישה, קרוב להיות ברכה לבטלה, לכן יש להחמיר להמתין לתשעה, אבל בשעת הדחק, אפשר להקל אף בזה ולסמוך על שיטת המגן אברהם. וכאן בודאי ראוי לפחות להמתין לשמונה, שרק אחד יהיה מצטרף בתפלה, אבל אם קשה להמתין, די ברוב מנין בחמשה והש"ץ בלבד, וזאת רק בשעת הדחק.

עוד צריך לדעת, שהרבה פעמים בא מתפלל באיחור ורוצה להתפלל עם הש"ץ, ויש לברר האם מצטרף לתשעה שומעים. וההוראה המקובלת בזה, שהמתפלל עם הש"ץ מצטרף להיות מן התשעה מתפללים לכתחלה.

חובה לעיין בסידור בזמן חזרת הש"ץ

לאור המבואר נלמד מוסר השכל גדול מאוד, עד כמה חשוב להקשיב לכל הברכות של הש"ץ, שאם אין תשעה שומעין, קרוב שיהיו ברכות הש"ץ לבטלה, ולא מיבעיא שהלומד בחזרת הש"ץ הוא עון פלילי, אלא אפילו מי שמשוטט במחשבותיו ואינו מקשיב לש"ץ, גורם ברכה לבטלה. והעצה להנצל מזה, הוא שיסתכל בסידור בכל חזרת הש"ץ, ואז אפילו אם משוטט במחשבותיו במקום אחר, כיון שמעיין בסידור זה נחשב כמו שמתכוון לכל דברי הש"ץ, כך נפסק להלכה בקריאת המגילה בקידוש והבדלה וכל דבר שיוצאין ידי שמיעה.

ומה שכתב הרבי רבי אלימלך מליז'נסק זיע"א שיש לעיין בכל חזרת הש"ץ בתוך הסידור, אין זו מלתא דחסידות, אלא הלכה ממש מעיקר הדין, שלא יהיה חוטא ויגרום לברכות הש"ץ ברכה לבטלה.